

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold. 70 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 2. februarija 1887.

O b s e g: Vzorni načrt govejega hleva. — Šota kot nastelja. — Naše sadjarstvo v prihodnji spomladi. — Zemlje- in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.**Vzorni načrt govejega hleva.**

Pri današnjem kmetijstvu, v katerem je reja goveje živine prva, zavzima torej najvažnejše mesto v vsem kmetijstvu, prizadeva si kmetovalec, da bi dobil od nje najveĉjo in najbolj trpežno korist.

K različnim faktorjem, kateri se morajo pri tem jemati v poštev in se je v polni meri na nje ozirati, ĉe se hoĉe omenjeni smoter (namen) doseĉi, spada neovrĉljivo tudi primerno prebivališĉe za živino.

Ker pa se ravno pri tej toĉki tolikrat pregreši in se večkrat malo gleda na to, da se napravlja praktiĉni hlevi, na drugi strani pa zopet mnogo denarja potroši za drage, ali kakor se žal! zeló pogostoma zgodi, za nepraktiĉne stavbe, zdelo se je stavbinskemu odboru c. kr. kmetijske druĉbe na Dunaji primerno, da objavi posebno tudi vzorni načrt za goveje hleve ter mu dodá potrebna pojasnila.

Pri sestavi teh načrtov je v prvi vrsti veljalo naĉelo, da se kmetovalcem predoĉijo samo taki načrti, v katerih bi mogli ob zidanji novih hlevov in ob njihovi adaptaciji (prirejanji) dobiti potrebnega pouka, kako morejo z najmanjšimi stroški solidno (trdno) in praktiĉno zidati.

Splošni del.

Izmed splošnih naĉel pri gradnji hlevov se bode tu posebno oziralo na:

1. Leĉo in mer hleva;
2. prostorne razmere hleva;
3. svitlobo, zrak in gorkoto v hlevu;
4. sestavo hleva.

1. Leĉa in mer hleva.

Hlev ne sme biti od drugih gospodarskih poslopij preveĉ oddaljen ter mora tako stati, da ga je lahko iz

hiše ali iz stanovanja dotiĉnega uradnika ali druĉinske sobe pregledati. Pred vsem pa mora prostor, kjer se ima zidati hlev, biti suh. Ĉe bi se zidalo na mokrih tleh, bi ne trpelo samo poslopje škode, marveĉ v nevarnosti bi bilo tudi zdravje živine. Ĉe pa se tej veliki oviri ni mogoĉe izogniti, skrbeti je za to, da se tlom temeljito odvzame mokrina, kar se more v vseh sluĉajih doseĉi z drenaĉo (cevbo) in se tudi v vseh sluĉajih dobro izplaĉa.

Sprednja stran hleva naj bode zavarovana pred vetrovi ter obrnjena proti severu ali severovzhodu, ker je v tem slednjem sluĉaji hlev poleti hladnejši in mrĉesi menj nadlegujejo živino.

2. Prostorne razmere hleva.

Te ne smejo biti preveĉ potratne, ker bi se drugaĉe stavbeni stroški bistveno povišali, kajti hlev ima biti samo tako obširen, da živina pripravno stoji in poĉiva, se pripravno in z malim trudom krmi in oskrbuje ter se lahko pregleda. Kako veliko naj bode prostorišĉe, pokaĉe se iz potrebovane temeljne podstave, katero je lahko preraĉunati iz naslednjih podatkov.

Po velikosti živali se preraĉuni širokost staje, in sicer:

za vole od . . .	140—155 centimetrov;
„ krave od . . .	110—125 „
„ mlado živino od . . .	90—100 „

dolgost staje (odštevši jasli):

za vole od . . .	240—290 centimetrov;
„ krave od . . .	230—250 „
„ mlado živino od . . .	190—220 „
„ odstavljenno tele . . .	1.40—1.80 □ metra.

Širokost jasli znaša 45—55 centimetrov.

Širokost hodnika, po katerem se krma prinaša pri jednovrstni staji živine, ĉe stoji z glavami od stene oddaljena, znaša 80—90 centimetrov, ona hodnika pri dvo-vrstni staji živine, ko si stoji z glavami nasproti, pa znaša 130—180 centimetrov.

Širokost hodnika za odvažanje gnoja se ima pri jedno- in dvovrstnih hlevih, če ima ta hodnik samo ta namen, ali če ima biti ob enem hodnik za dovažanje krme in odvažanje gnoja, preračunati s 100, 140 do 170 centimetri.

Hlev mora imeti tudi primerno visokost, da je dosti prostora za zrak, kajti v nasprotnem slučaju, to je pri zelo nizkih prostorih se zrak kmalu pokvari, kar na zdravje živine in na nje razvoj sploh škodljivo vpliva. Visokost mora vsaj 3·80—4·30 centimetrov znašati.

Velikost shrambe za krmo ravna se po številu živine. Za vsako glavo odrasle živine računati se 0·4—0·6 kvadratnega metra prostora v shrambi za krmo. Če se v shrambo za krmo vozi z vozom, mora se za ta prevoz potrebni prostor posebe preračunati.

Velikost gnojišča ravna se tudi po številu živine, potem po množini krme in stelje ter po dōbi, v kateri gnoj leži na gnojišči. Računati se za glavo odrasle živine, če je gnoj 1·20 metra visoko nakopičen, 4—8 kvadratnih metrov prostora na gnojišči.

3. Svitloba, zrak in toplota v hlevu.

Pri vsakem hlevu se zahteva, da ima potrebno svitlobo; ta se dobiva s tem, da se napravi zadostno število oken primerne velikosti. Da živali za življenje in dober razvoj potrebujejo svitlobe, dokazalo se je že večkrat s praktičnimi poskusi. Svitloba ima velik vpliv na dihanje in tako na življenjski proces živali. V temi se dihanje vrši počasneje, nego pri svitlobi. Čim več svitlobe, tem več se izloči ogljenčeve kisline v zraku, ki ga izdihavajo živali; ker je vsa menja snovi (prebavljanje, presnovljanje krme) z dihanjem v najožji zvezi, vpliva svitloba na živalsko menjo snovi pospeševalno in torej vzbudljivo na vse organsko delovanje. Za pravilno in zdravo organsko delovanje živalskega telesa pa je ta vzbudljivi in oživljajoči vpliv svitlobe vsekako potreben.

Zdrav zrak je tudi nepogojno potreben za dober razvoj živine. Oskrbovati se jej mora vedno čist, mnogo kislega sodržujoč zrak od zunaj, kar se deloma doseže z odpiranjem vrat in oken, deloma s prevetrovanjem (prezračevanjem); to ima namen, da more odteči iz hlevov zrak, katerega so izdihale živali, kateri je torej že porabljen ter ima v sebi mnogo ogljenčeve kisline. Množina s kislecem napolnjenega zraku, katero mora dobiti vsaka glava odrasle živine vsako uro znaša 40—69 kubičnih metrov, kar je jednako 2½kratni obnovitvi zraku v jedni uri.

Zrak se more potem še pokvariti s plinovi, kateri nastajajo pri raztvorbi gnoja v hlevu, posebno amonijaka, katerega spoznamo po žgočem duhu. To se vendar more s tem preprečiti, da kot dodatek k stelji za vsako glavo odrasle živine vsak dan raztresemo 1—1½ kilograma gipsa (mavca), vsled česar se amonijak zveže; tako se dobi dobro redilo za posejane rastline, in zrak v hlevu se bistveno očisti.

Razen svitlobe in zraku mora biti v hlevu tudi primerna toplota. Toplina v hlevu ima osobito na živalsko menjo snovi velik vpliv. Ob prehudi gorkoti v hlevu postane zrak nečist in soparičen in živina se slabo počuti; posebno je nemirna in se slabo razvija. To se pa pozna posebno dobro pri mladi živini in pri zmolznih kravah, katere v tem slučaju dajejo menj mleka. Če pa je zelo malo gorkote, pa živina zmrzuje, potrebuje torej več klaje, da dobi potrebno telesno gorkoto; torej se v ta namen porabi več krme in korist iz krmljenja je manjša. Hlevna toplota naj se ohrani pri 10—12 stopinjah R. Da se taka gorkota v hlevih napravi, treba jih je ob gorkem letnem času po potrebi prezračevati ter skozi okna sileče solnčne žarke odvracati s tem, da se napravijo jalouzije, rouleaux, slamnate mreže itd.; tako se živina ob enem ubrani nadlegujočih muh. Po zimi pa naj se pusti samo toliko prezračevalnih lukenj odmašenih, da toplota ne pade pod 10—12 stopinj R.; če pa je treba, se časih zapro tudi vse prezračevalne odprtine. (Dalje prihodnjič.)

Šota kot nastelja.

Suhe letine spravijo včasih kmetovalca v sitne zadrege zavoljo pomanjkanja krme in stelje, kar se več let potem pozna, ker je premalo gnoja se naredilo. Tudi zdravje in rast pri živini peša, ker jej ni mogoče tako obilno polagati, kakor bi kmetovalci želeli. To velja zastran krme, pa tudi zastran nastelje.

V listu „Milchzeitung“ opozarja nekov Mendel-Oldenburg na novo nasteljo, katera se noveji čas pogosto rabi v Oldenburškem in Braunšviku. To je šota, za nastiljanje posebno pripravljena. Trgovci z njo tržijo. Sicer uže davno rabi šotina prst kot nastelj, zlasti konjem, ker ona mokroto hitro popije in živalim in njihovim kopitom ugaja. Šotina prst je namreč suha in tudi dovolj prožna.

Omenjena šota kot nastelja priporočena pa ni prirejena iz navadne šote, ki rabi kot kurivo, ampak iz tiste plasti, katera v šotiščih nad kurivno šoto leži. Pravijo jej: majha ali bela šota. Videti je, kakor bi klobučini podobna bila, spletena iz samih korenin in drugih rastlinskih delov. Ovo belo šoto sušijo najprvo, zatem raztrgajo in naposled v stiskalnici stisnejo kakor seno. Storiijo to tako dobro, da na železnici ni treba najemati zaprtih vagonov, ampak se daje naložiti po vsem vagonu.

V Bremenu nahaja se poskušinska štacija za šoto. Ondi so dokazali, da 100 delov na zraku posušene šotine nastelji popije 895 delov vode. Na 1 col dolgo narezane ržene slame 100 delov popije le 389 delov vode. Zatorej popije šotina nastelj 2½krat več mokrote, kakor v to svrhu najbolje pripravljena ržena slama. Da šotino nastelj praktično poskusijo, zaprli so v Göttingenu dva ovna v en hlev, kjer so to nasteljo nastlali 1 centimeter debelo. Ko je čez nekaj časa ova plast postala mokra, nastlali so vrh nje

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold, 70 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold, za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 9. februarija 1887.

Obseg: Od kod naj dobimo mlado sadno drevje? — Vzorni načrt govejega hleva. (Dalje.) — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Gospodarske novice. — Vprašanja in odgovori. — Zemlje- in narodopisni obrazi. — Iz državnega zbora. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Od kod naj dobimo mlado sadno drevje?**

V članku „Naše sadjarstvo v prihodnji spomladi“ povedali smo, kaka naj bode namér našega sadjarstva prihodnjo spomlad. Rabili bomo tedaj mnogo sadnega drevja, zlasti visokodebelnatih jablan. Od kod pa dobiti sadno drevje? Žalibog, nimamo sedaj na vsem Kranjskem poštene drevesnice, iz katere bi bilo mogoče dobiti dovolj in pa dobrega drevja, kajti drevesnice na Slapu ni več, kmetijska družba bode pa iz svoje velike drevesnice zamogla prvo drevje še le leta 1889. oddajati. Odvisni smo toraj od posestnikov drevesnic zunaj dežele, od katerih smo prisiljeni letos drevje kupovati. Drevje, ki ga prodajajo v Ljubljani pred Frančiškani, ni vredno, da bi ga na ogenj pometali, kajti vse z majhnimi izjemami je le malovredno poletno sadje, zlasti jablane. Te jablane so neke poletne vrste, ki imajo le to dobro lastnost, da lepo in čvrsto rastejo, njih sad je pa malo vreden. Zunaj tega je pa to drevje pri Škofji Loki v najboljši zemlji izgojeno, zato pa v slabiji zemlji slabo raste in to tem slabije, ker je nepravilno izgojeno in za to slabo ukoreničeno. Mi svarimo naše gospodarje pred nakupom tega drevja, ker si s tem zamorejo veliko škodovati. V drevesnicah zunaj dežele plačati moramo jablane res po 40—60 kr., a prepričani smemo biti, da dobimo pošteno blago. — Tako drevo, če je pravilno vsajeno, donašalo nam bode toliko koristi kot družih slabih deset skupaj. Tudi vožnja stane precej, a zmanjša se toliko bolj, kolikor več drevja naročimo. Zato priporočamo prav toplo skupno naročitev. Naše sadjarje pozivljemo gledé na njih lastno korist, da se držé teh nasvetov. Pristaviti nam je še, da ne zanikujemo, da sploh na Kranjskem ni dobiti sadnega drevja. O, da! pa jako malo, tako, da to vse niti v poštev ne pride in da moramo izvan dežele naročevati, čeravno to deželi ni nič kaj koristno in častno. Letošnja sadna letina naj nam bode pa v

spodbudo, da si ustanovimo okrajne in občinske drevesnice ter postanemo nekoliko bolj požrtovalni nasproti dobrim šolskim vrtom.

Vzorni načrt govejega hleva.

(Dalje.)

Pri napravi hleva se hočemo ozirati na:

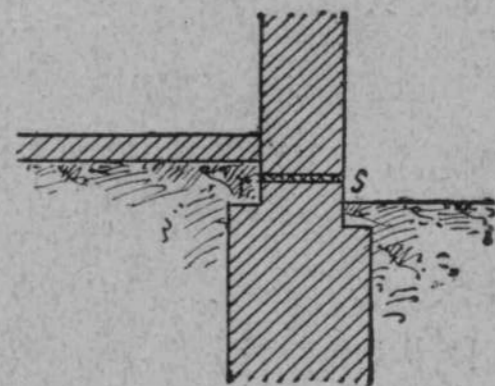
- A. stene;
- B. strop;
- C. tla z odvodnimi kanali gnojnice, gnojnične jame in gnojiščem vred;
- D. streho;
- E. okna, vrata in prezračevalne naprave, konečno
- F. naprave za krmljenje.

Samo ob sebi so umeje, da tu ni mogoče za vse slučaje najboljše sestave stavbe podati, ker je zavisna od različnih krajevnih razmer, poglavito pa od lažje ali težje dobave in od izvolitve materiala.

A. Stene.

Za napravo sten rabijo se najrazličnejše materialije, na pr. les kot hlodovi, deske, stebri, kateri je malo trpežen, zelo nevaren, da se ga prime ogenj, torej se sploh ne more priporočati; dalje kamenje, kot lomljeno in rezano kamenje, na zraku posušena ali žgana opeka; te slednje materialije so najbolj razširjene. Tako se rabi tudi ilovica, ilnata opeka, béton in pesek.

Da se prepreči, da se temeljna mokrina ne vzdiguje po zidovih, loči se iz kamenja ali opeke napravljeni temelj z ločilno sklado — iz klinkerja, smolne lepnice ali asfalta — od górenje gradnje, kakor se razvidi iz pod. a.

Pod. a.

Ločilna sklada proti vzdigujoči se temeljni mokrini.

V podporo strehe zadostujejo v večji ali manjši oddaljenosti stoječi stebri, kateri, eventualno z opasili zvezani in iz dobrega materiala narejeni, jedini nosijo streho; deli zidu med stebri pa imajo samo popolniti steno ter napraviti gostost toplote v hlevu, torej se morajo narediti iz prav lahkega materiala (celó iz zrakaprostih opek). Ta vrsta stene je razmerno najcenejša.

B. Strop.

Dandanes se ne redko pri novih stavbah hlevov ali pri njih priredbi napravi lesen strop. To pa je vendar drago, če se jemlje v poštev njegova kratka trpežnost in kolika je nevarnost, da se ga prime ogenj; in če še dalje pomislimo, kako se slabo shrani surova krma (seno, slama itd.) nad takim stropom, kajti vsled skozi puhteče soparice itd. se mora mnogo krme pokvariti.

Dandanes, ko za obokane strope ni več treba močnega obzidja, kakor se je to prej godilo, marveč moremo hlev med traverzi ali pri manjši razpetini (4—6 metrov) med železniškimi šinami obokati, so oboki med traverzi ali med železniškimi šinami sploh najcenejši strop; dalje se tudi lahko in hitro izdelava in omogoči se s tem tudi priprosta, izvrstna bleвна prevetrovalna naprava.

Pri globokih hlevih, pri katerih je treba podpor, da pomagajo nositi strop, naj bodo te kolikor mogoče tarke, torej je najbolje, da se napravijo iz železa.

Samo ob sebi se umeje, da je volitev materiala za strop zavisna od krajevnih razmer in od cen stavbenega materiala.

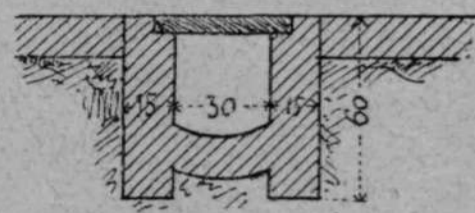
C. Tla, gnojnico odvodni kanali, gnojnična jama in gnojišče.

Kot splošno načelo se mora tu postaviti, da morajo biti tla, in pod temi se umejo tla, kjer stoji živina, hodnik, kjer se donša krma in hodnik, kjer se odvažajo gnoj, dalje gnojnico odvodni kanali, gnojnična jama in gnojišče morajo biti nepromočno izdelana, da se more vsa gnojnica zbirati. Če se gnojnica izgubi v tla, morejo nastati zdravju škodljiva izhlapanja iz puščajočih tal, vsled česar nastajajo v hlevu mnoge bolezni.

Za napravo tal v hlevu je najboljši béton, sestojč iz zmesi razkosanega kamenja vseh vrst, prodnega in navadnega peska ter cementa. Ugodna zmes pri uporabi dobrega cementa je: jeden del cementa, dva dela ostrega peska in dva dela razkosanega kamenja, čegar največji kosi pa ne smejo biti bolj debeli nego pest. Jednaka, a cenejša masa je tako zvaní apnenični béton, sestojč iz zmesi prodnega kamenja, peska, premogovega pepela in male količine hidravličnega apna. Dalje se uporabljajo umetna kamenja, imenovana klinker, katera so bila dejana v hidravlično apno in katerih luknjice so se s tem tudi zalile, dalje dobro žgane opeke kot stoječ, boljše pa kot dvojni ležeč tlak iz opeke, ker so v slednjem slučaju poprave cenejše. Pri uporabi lesa se more samo jelka, borovec in mecesen kot hlodovi 5—8 centimetrov debeli ali kot dvojna tla 3—4 centimetre debele deske jemati

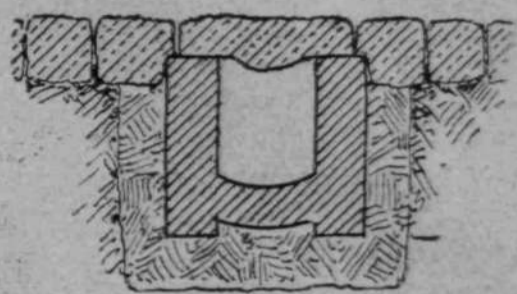
v poštev. Les se more uporabljati samo tam, kjer se more primerno po ceni oskrbeti. Tla, kjer stoji živina, imajo na zadaj pada (visijo) 4—6 centimetrov, da se more gnojnica dobro odtekat.

Za stebri se mora napraviti plitev gnojničen žleb, ki ima sprejemati gnojnico, katera se steka v nepromočen kanal (pod. b in c), kateri ima omrežje ter ima od-

Pod. b.

Zidan, z deskami pokrit gnojnični kanal.

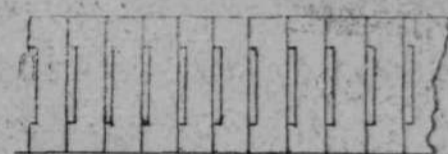

Pod. c.

Zidan, s kamenjem pokrit ali z ilovico obdan gnojnični kanal (preseki pod. e po črti a).

vajati gnojnico v gnojnično jamo. Tla kanala morajo biti podobni kupi, ker potem more tudi najmanjša količina gnojnice neovirano odteči.

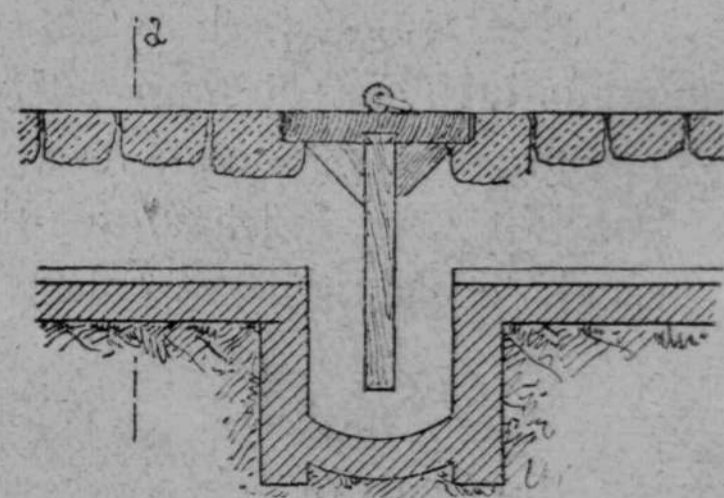
Če se gnojnični kanal pokrije z deskami, morajo dobiti slednje primerno široke špranje, kakor to kaže podoba d.

Pod. d.

Špranje v deskah za pokritje gnojničnega kanala.

Da skozi gnojnični kanal ne vleče zrak v hlev, napravi se zračna zaklopnica (syphon), kateri se z najboljšim vspehom zunaj hleva, a vendar v najbližji bližini hlevnega zidu nastavi in se more vselej lahko do njega priti, da se očisti. V ta namen se gnojnični kanal na dolgost 50 centimetrov za 20 ali več centimetrov zgloboči; da se lahko do njega pride, se zgoraj postavi samo lahko se odpirajoč lesen pokrov. Na notranji strani pokrova se hlod, in sicer pravokotno proti meri kanalovi primeri, kateri hlod ob zaprtju pokrova zavzima vso širino kanalovo ter seza do blizu 10—15 centimetrov daleč od kanalovih tla. Zrak se s tem popolnoma zapre; odtekanje gnojnice pa nima nobene ovire, kajti kanal se mora tako s primernim padom (da visi) napraviti, da more gnojnica hitro v grebenično jamo. Pod. e pojasnuje to zapiranje zraka.

Pod. e.

Zatvornica gnojničnega kanala iz hlodov proti notri silečemu zraku.

(Dalje prihodnjič.)

Kedar začnejo kokoši jajca nesti in dalje naprej mora se jim stolčenih kosti mešati med hrano. Vendar kosti ne smemo poprej ožgati, ampak le stleči. Izžgane kosti niso tako hranivne, kakor neožgane.

Kako svinje pitati.

Svinje pitati je dobro. Vendar se dá mnogo več koristi dobiti, ako se razumno postopa. V to svrhu treba je paziti na konsumente, zlasti tudi na to, kar zahtevajo mesarji v velikih mestih. Mesar želi si dobiti robo, ki je mlada, nježna, ki ima mnogo mesa in malo pa trdnega špeha.

S samim pitanjem ne pridemo do takošnega blaga. Treba je na to misliti pri odbiranju svinj za pleme. Naša navadna svinja daje pretrdo meso, če prav jo tudi dobro spitamo, meso ob rebrih je pretenko in ravno tukaj mesar največ dobička išče. Okostje pa pri naših svinjah je vse preorjaško in dela mesarjem in kuharicam pri deljenju porcijonov premnogo sitnob, na kar je vendar tudi pomisliti.

Krivo bi pa bilo, ako bi kdo mislil, da je z odbiranjem dobrega plemena vse storjeno. Pristopiti mora še razumno pitanje ali krmljenje.

Pitanje z ržjo dela meso temnejše barve pa tudi trdeje snovi, stročji sadeži pa narejajo preveč maščobe, po koruzi je špeh premehek, da ga časih ni mogoče povoditi, kajti vedno kaplja od špeha v vodilnici ter ostane vselej več ali manje mazast, tudi klobase iz mesa od tako pitane svinje niso dobre, ker so premeške in mazaste. Posebno pa svarimo pred pitanjem s tako imenovano „mesno moko“, nemški „Fleischmehl“. Mesarji ne kupijo po nobeni ceni tako pitanih svinj, kar spoznajo na črnih svinjšekih, kajti ne morejo rabiti ne mesa, ne špeha.

Starejše svinje, ki so za pleme služile in so potem spitate bile, izkoristi mesar v manjšem mestu ložje, kakor oni v velikem mestu; zato svetujemo, takih svinj ne pošiljati na večja tržišča. Ne dobijo tukaj za nje toliko, kakor doma. Vrh tega jim še naračunijo precejšnjih stroškov kot voznino. Kmetovalec torej dobiva od svinjerajstva največ dobička, ako vzreja živali, kakoršnih na sejnih, na tržiščih najbolj iščejo, namreč mlade, dobro pitane, toda ne pretolste.

„Gosp. Gl.“

Vzorni načrt govejega hleva.

(Dalje.)

Pod. f. predočuje zračno zaklopnico iz litega železa na kraji iztoka gnojnice v kanal; ta zaklopnica se z uspehom rabi.

Pod. f.

Omrežje gnojničnega kanala s syphonom.

O napravi gnojišča in gnojnične posode naj omenimo le toliko, da prvo ne sme biti pregloboko, ker se drugače težje odvaža gnoj. Tla gnojišča ne smejo prav nič puščati, da se zabrani, da se gnojnica, najboljši del gnoja, ne izgubi v tla. Torej naj se na tleh napravi tlak iz ilovice, na katero se potem položi ne drag kamenit tlak. Stranske stene se morajo tudi obzidati z lomljenim kamenjem ter naj so okolo 50 centimetrov visoko nad ravnoležjem dvora. Tla dobijo na jedno ali na dve strani pad (da visijo), k gnojnični jami, katera se ima na najglobokejšem kraji gnojišča tudi nepremočljiva napraviti. Da se skozi gnojni kup kapljajoča gnojnica (ob dežji ali močnem škropljenju gnoja) ne more zajeziti, naj se za odtek gnojnice v posodi za gnojnico napravijo luknje. Na posodo za gnojnico naj se postavijo stranišča, da se zbirajo človeški odpadki. Okolo gnojišča naj se napravi žleb, da se dnevna voda odvrča od gnojišča. Iz pod. 1. in 4., table se natančneje razvidi. *)

D. Streha.

Streha naj se ne napravi brez prizida (pod. 3. tab.), ker se s prizidom dobijo velika in lepa podstrešja za shrambo krme itd. Gledé naprave strehe opozarjamo na iste podobe; te pač zadostujejo, da se sestava strehe bralcem jasno predoči. Stopnice na podstrešje morajo biti ognja varno napravljene in ob sebi umevno od podstrešja ognja varno odločene. Izmed raznih materijalij za kritje strehe je razen opeke, zaradi nizke cene, priporočljiva smolna lepica in lesni cement, eventualno tudi škrlec in železna ploščevina.

E. Prezračevalne naprave, okna in vrata.

Za popolno prezračenje (prevetrenje) v hlevu ne zadostuje samo prezračenje s tem, da se okna in vrata odpró, ker tako nad temi proti stropu nahajajoč se zrak, kateri je najbolj pokvarjen, ne more odteči (odvaliti se). Morajo se toraj tik ob stropu napraviti posebne odprtine, katere potem najbolje vplivajo, če se dimniku podobno 40—60 centimetrov nad strešno površino sezajo. Napravijo se na obeh podolžnih straneh hleva v oddaljenosti kakih 3—5 metrov. Na notranji strani hleva imajo ti soparni mehovi zaklopnice ali zapahe; da se more prezračevanje uravnati. Kot prezračevalen meh, se rabijo navlašč za ta namen napravljene ilnate cevi. Iz pod. 10. se vse natančneje o tem razvidi.

Razen teh prezračevalnih naprav uporablja se pa še tudi podzemeljsko prezračevanje, katero se rabi pri velikih hlevih.

A tudi za podstrešje je prezračevanje primerno, da se dobro ohrani zaloga krme.

Če je streha precej neprodušno pokrita, morajo se pustiti na njej nekatere prezračevalne odprtine; da more priti tudi sem čist zrak, morajo se, da se prezračevanje sploh omogoči, napraviti blizu podstrešnih tal z omrežjem zaprte zračne luknje.

*) Tablo priložimo prihodnjič

Hlevna okna naj ne bodo prevelika, ves notranji prostor pa mora biti dobro razsvitljen. Napravi naj se rajše več malih oken, ker se more zrak tako enakomernejše razdeliti. Najbolje je, če so okna okolo metra široka in 80 do 100 centimetrov visoka. Okna naj se napravljajo kolikor mogoče visoko od tal, a vsaj $2\frac{1}{2}$ metra, da obvarujejo živino škodljivega zračnega piha.

Za hleve priporočajo se zaradi trpežnosti najbolj železna okna, katera se najlažje odpirajo in zapirajo s premikanjem na osi in vlečne drogove ali lahki železnimi verižicami. Pod. 7 — 9, tab. predočujeta železno okno katero je na obeh stranéh v sredi višine na oseh in se dá premikati.

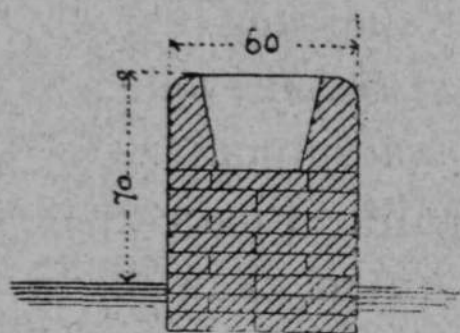
Drugo napravo takih oken predočuje pod. 6. tab. Dólenje krilo je pritrjeno (trdno stoječe) in samo górenje se vrti okolo horizontalne osi. Da se zadržuje za glave živine škodljiv zračni pih, so na stranéh slepa segmentna okna od črne ploščevine pritrjena, katera z na njih konci nahajajočo se zarezo zabranjujejo, da górenje krilo doli ne pade. V sredi górenjega krila napravljena je samozapadnica z ravnotežjem. Na dolnji strani okna je žleb od ploščevine z odpadno cevjo, da se more z oken odtekajoča se soparna voda odvajati; kajti drugače se zrine voda v okno obdajajoč zid ter se prikaže v podobi mokrih madežev na vnanji strani stene.

Razen teh oken, da se jemlje mala cena v poštev, morejo se pri tisti napravi uporabiti okna z lesenimi okviri (mecesnov ali hrastov les). Spodnje plošče ali podoknice naj pa s cementnimi žlebovi usesavanje odkaplajoče kondenzacijske vode v zid zabranijo.

Vrata naj se napravijo 2·10 do 2·40 metrov visoka in 1·20 do 1·60 metrov široka, na dva stežaja ter naj se na zunaj odpirajo. Zaradi boljšega izgleda in primerne razsvitljave napravi naj se pad vrat tako visoko, kakor pad oken ter priredi takozvana razsvitlina nad vrati, kakor se razvida na načrtih v pod. 2. tab. 1. Vrata od shrambe za krmo v hlev naj se odpirajo proti shrambi za krmo.

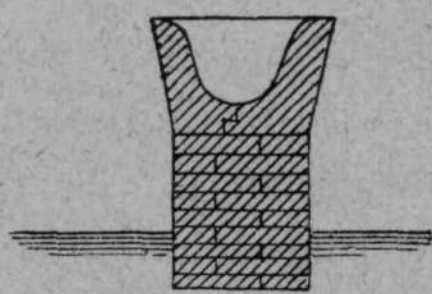
F. Priredbe za krmljenje.

K priredbam za krmljenje spadajo jasli, katere se napravljajo iz zeló različnih materialij in se rabijo v različnih oblikah. Lesene jasli so najcenejše, a priporočati jih je samo tedaj, če so iztesane iz mecesnovega ali hrastovega debela; iz hlodov so menj trpežne ter se težko ohranijo čiste, ker v njihovih razpokah zaostaje več krme. Bolje je, če se vsi naprej moleči, ostri robovi obdajo s cinkovo ploščevino. Iz navadne opeke (pod. g) ali iz po-

Pod. g.

Jasli iz opeke.

Pod. h.

Jasli iz opeke in rezanega kamenja.

sebne za to narejene opeke (pod. h) sezidane jasli, katere so prevlečene s cementom ter dobijo tla jaslij jajčno obliko, so najboljše, ker v vsakem oziru ugajajo ter so najcenejše. Razen teh se nahajajo jasli iz peščenjaka ali granita izdolbene, iz ilovice ali cementa napravljene, ali železne jasli, katere morajo biti emailirane (podoba i). Slednje so nekoliko drage, torej se rabijo samo tam kjer se zahteva posebna snažnost ter se ne gleda na nekatere goldinarje več stroškov. V posebno potrošnih hlevih se nahajata za vsako glavo živine nastavljeni po dve školjki, izmed katerih je jedna določena za sprejemanje pitne vode za živino, v zvezi z vodovodom ter je tako urejena, da se zmirom toliko vode dotaka, kolikor jo žival potrebuje; ta priredba se imenuje samonapajalno priredje.

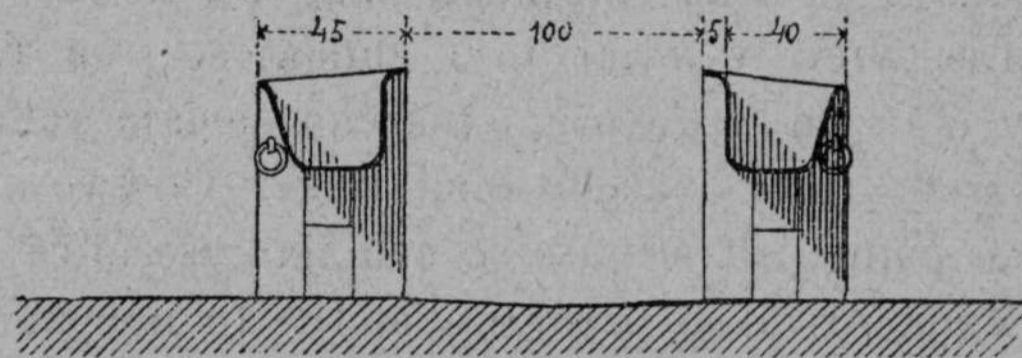

Fig. i.

Jasli iz litega železa.

Obročki, za katere se goved priveže, uzidajo se najbolje z železnimi kotvami koj pri zidanji podzida za jasli med opeko.

Navadna visokost jasli od stajališča do górenjega robu jasli znaša 60 — 75 centimetrov. Prevelike jasli imajo ta nedostatek, da se živini, posebno kravam in mladi živini upogne (pošibi) hrbet.

(Konec prihodnjič.)

Spomladansko namakanje travnikov.

Kedaj je namakati travnike, rano ali pozno, to je zavisno od marsikaterih okoliščin in razmer. Rano namakati travnike svetujejo tedaj, kedar je pričakovati, da bode voda prinesla seboj mnogo gnojil iz njiv in potov. Ko se je zemlja po končani zimi raztalila, pustimo travnike, da se usušijo, dokler ne postane dovolj toplo in začnejo rastline rasti. Ako v tem času dežuje, opustiti je namakanje. Kedar sta mesec marec in april suha, kaže travnike skoz več noči zmerno namakati. Če pa ojster krivec vleče, tedaj ni dobro namakati, še celó škoduje. V tacem slučaju je boljše, da opustimo namakanje. Najboljši čas za namakanje travnikov je druga polovica aprila in prva polovica maja. Ako se je bati spomladanskih mrazov, namakajmo travnike na večer ali rano zjutraj. Proti 9. uri pred poludnem pa vodo zopet izpustimo, da s travnikov odteče. Tudi če je slana padla, svetovati je namakanje. Kdor tako ravna, temu ne bode škodovala slana na travniku. Travnikom z lahko zemljo, ki so s tanko ledino pre-rašeni, ugaja takošno namakanje spomladi. Zemlja napoji se z vodo in z gnojili, če dan pa solnce ogreje tla.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold. 70 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 23. februarja 1887.

Obs e g: Spomladanske nasadbe v gozdih. — Vzorni načrt govejega hleva. (Dalje.) — Vprašanja in odgovori. — Zemlje- in narodopisni obrazi. — Trgovinska in obrtna zbornica. — Iz državnega zbora. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.**Spomladanske nasadbe v gozdih.**

V političnem okraju postojnskem je blizo 700 gozdnih delov, v katerih se nahajajo manjši ali večji prazni prostori. Dotični posestniki prisiljeni so, prazne prostore zopet z drevjem nasaditi, drugaĉe so kaznovani od 1 do 10 gold.

Ĉestokrat se pri ogledih in tudi kazenskih obravnavah posestniki navedenih gozdnih delov izgovarjajo, da bi bili nasadili, pa jim ni znano, kje da bi drevje kupili.

Da se v prihodnje enaki izgovori ne bodo ĉuli, naznanimo, da se gozdno drevje (smrekove sadike) morejo kupiti v gozdni drevesnici pod Roĝnikom v Ljubljani in stane ondi tisoĉ smrekovih sadik 2 gold.

Kdor hoĉe svoj gozdni del zasaditi sebi v korist in se ogniti potov in kazni, naj se za omenjene sadike oglasi do konca marcija t. l. pri ĉ. kr. deĝelnem gozdnem nadzorstvu v Ljubljani ali pa pri ĉ. kr. okrajnem gozdnem nadzorstvu v Postojni in ob enem tudi vloĝi 2 gold.

Ker so vozni stroĝki, posebno ĉe se oglasi veĉ posestnikov skupaj, za sadike jako majhni, sadike so pa krepke (v tretjem letu); je svota 2 gold. za tisoĉ smrek neznatna.

Gospode naroĉnike „Novic“ uljudno prosimo, naj ob prilikah one posestnike, kateri imajo gole prostore, z opombo na ta dopis opozoriti blagovolijo, da se mecesnove sadike letoĝnje leto ne bodo prodajale in ne brezplaĉno delile.

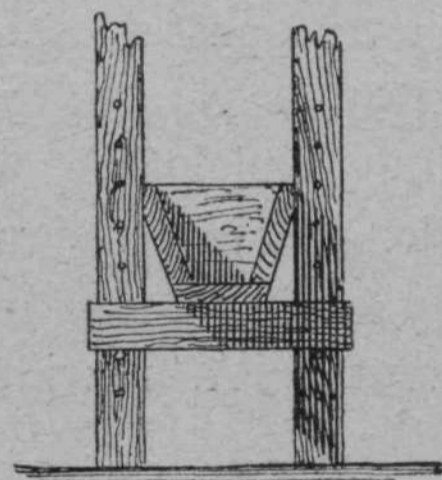
Vzorni naĉrt govejega hleva.

(Konec.)

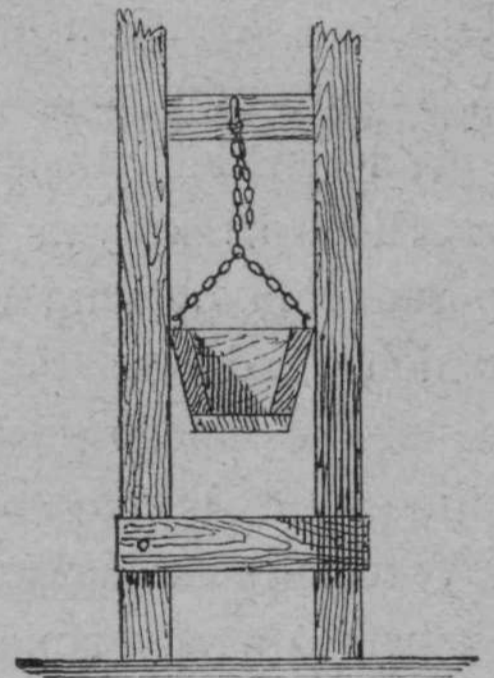
Da se zavist ųivine pri krmi zabrani, postavi se pri jaslih, katere so po dolgem hlevne stene nastavljene,

krivo stojeĉe podolĝno omreĝje, pod. 11, tab. A.; pri prostostojeĉih jaslih pa se more ne le zavist za krmo, marveĉ tudi nadleĝno plezanje ųivine v jasli, kar je bilo ųe veĉkrat vzrok nesreĉi, prepreĉiti s tem, da se na notranji strani jasli nastavi podolĝno omreĝje, kakor kaĝe pod. 12 in 13, tab. A. Razredba paliĉiĉ je razvidna iz podobe.

V hlevih, kjer se delj ĉasa nakopiĉuje gnoj (kar se posebno godi v hlevih za mlado ųivino, kjer se prosto spreletava), se pa morejo porabiti tudi premakljive jasli, katere se, kolikor je paĉ gnoja v hlevu, lahko v primerno viĝino potegnejo. Pod. j in k predoĉujeta to vrsto jaslij.

Pod. j.

Pod. k.

Premakljive jasli iz lesa.

Goveji hlev za kmetskega posestnika.

Zdaj, ko smo o vaĝnejĝih naĉelih pri stavbah hlevov v sploĝnem delu govorili, preostaje nam pri specijalnem razgovoru o teh vzornih naĉrtih le, da nekaj malega ųe dodamo.

V pod. 1., tab. A. narisani je temeljni naĉrt hleva za ųest glav dorasle ųivine z jednim oddelkom za mlado ųivino; poleg pa je shramba za krmo. Vse poslopje, katero je 12 metrov dolgo in 5.85 metrov globoko, se mora sezidati iz masivnega (trdnega) materijala, in sicer temelji

iz kamenja, górenji deli iz opeke in kamenja. Visokost hleva znaša 3·3 metra, strop more biti obokan in sicer pri oddaljenosti 1·6 metra se uporabijo stare železniške šine. Na podolžnih zidovih blizu podstrešja narejeni sta po dve zračni luknji za prevetrovanje.

Priprosto sestavo strehe kaže pod. 3., tab. A., in na vrhu postavljen je zaradi boljšega prezračevanja stolpič. Če pa so na strehi mestu trdnih, vdelenih steklenih plošč napravljena okna, ni treba postaviti stolpiča.

Na sprednji strani poslopja so okna in duri; slednje imajo zgoraj podolgasto okence, zatoraj bi pač zadostovali dve okni v hlevu. Prezračevalnica hleva napravljena je iz štirih dimnikom podobnih prezračevalnih odvodnikov, kateri so nastavljeni na obeh podolžnih stranéh hleva. Pod. 2., tab. A. kaže na sprednji strani dva prezračevalna mehova.

Hlev je tako uravnan, da je za doraslo živino poseben hodnik za donašanje krme in odvažanje gnoja; pri temeljnem načrtu pod. 1., tab. A. so izmere naznanjene. Odločen hodnik za donašanje krme poglavito omogoči lažji in hitrejši pregled ter priročneje in hitrejše krmljenje živine. Za napravo tal, kjer stoji živina, za gnojnične žlebove in za jarke, za tlakovanje hodnika, za donašanje krme in odvažanje gnoja ter shrambe za krmo uporabi naj se tak material, kateri se ob danih razmerah najcenejše in najlažje dobi.

Oddelek za mlado živino je v krajih, kjer se mnogo bavijo z živinorejo, velike koristi. V tem oddelku more se mlada živina prosto preletavati ali pa je privezana; jasli postavijo se na najprimernejši prostor. Pri hodniku za donašanje krme in odvažanje gnoja je vhod v ta oddelek skozi vrata mogoč. Tudi se more za sesajoča teleta primeren del odločiti, tako da ni treba ves čas sesanja telet pri kravah pustiti, marveč spuščajo se samo ob posamičnih obednih dobah h kravam. Na tej vpeljavi je to dobro, da se teleta navadijo na določene obedne dobe ter se mnogo lažje odstavijo, nego v nasprotnem slučaju.

V temeljnem načrtu pod. 1., tab. A. razvidno je sprejemanje in odvajanje gnojnice.

Od hleva 2·5 metra oddaljeno leži 30 kvadratnih metrov obsežno gnojišče, o čegar uredbi smo govorili že v splošnem delu. V poprečnem preseku pod. 4., tab. A. se natančneje razvidi.

Od shrambe pride se do hodnika za donašanje krme in odvažanje gnoja iz hleva. Ravno tako držijo od shrambe stopnice na podstrešje. Zelo praktično je, če se nastavi iz opeke zidan čeber (kad) za krmo na jedni strani ali pa v kotu shrambe za (krmo); ta čeber se obda s cementom; njegovi notranji koti naj bodo okrogli, da se lažje očistijo. Ta čeber je za to, da se krma sama se greje ali pa se popari s kropom.

V bližini hleva mora stati tako uravnan vodnjak, da ne more vánj prodreti gnojnica; z napravo cevij se

mora skrbeti za to, da voda teče naravnost tja, kjer se potrebuje. Najbolje je, če je vodnjak v shrambi za krmo.

Pod. 5., tab. A. kaže temeljni načrt hleva tudi za šest glav dorasle živine, oddelka za mlado živino in shrambo za krmo; globina hleva znaša vendar samo 5 metrov in živina stoji z glavami ob zidu; torej ni hodnika za današnje krme, marveč je ta s hodnikom za odvažanje gnoja združen.

Dalnja sprememba je ta, da ima hlev, kakor se razvida iz temeljnega obrisa, mestu dveh, tri okna in da ima shramba za krmo tudi jedno okno. Od shrambe za krmo držijo le jedne duri v hlev. Vse druge naprave so take, kakor so se omenjale pri prejšnjem načrtu. Ta hlev je zaradi manjše globine tudi cenejši.]

V naslednjem podaje se izkaz o delu in materialu za načrt pod. 1. do 4., tab. A., vsled česar je vsakemu mogoče preračunati vkupne stavbinske stroške.

Izkopavanje zemlje.

Izkopavanje temelja in gnojišča . . . 48 kub. metrov
To delo zahteva 10 delavskih dnin.

Zidarsko delo.

Podzidje in gnojišče	44 kub. metrov
Pritlično in podstrešno zidovje	80 " "
Zidovje za jasli in kanale	7 " "
Obsip na podstrešji	58 kvadr. "
Stoječ tlak iz opek	41 " "
Ležeč tlak iz opek	11 " "
Tlakovanje podstrešja	58 " "
Tlak iz ilovice, 20 centim. debel	34 " "
Tlak iz lomljenega kamenja	23 " "
Stropna oprava	55 " "

Ta dela zahtevajo 126 zidarskih in 180 navadnih delavskih dnin, razen tega pa materiala:

Opeke za zid	33000 kosov
Opeke za tlak, 25/25 centimetrov	
visoke	1000 " "
Lomljenega kamenja	37 kub. metrov
Apna	17 " "
Cementnega apna	1550 kilogramov
Peska	48 kub. metrov
Ilovice	8 " "
Sipače (peska za zid)	9 " "
Cevij	17 povezkov à 60 stebel

Tesarsko delo.

Kolenčast (preganjen) strešni stol (stropilo)	126 kvadr. metrov
Pristrešek (klanica)	4 " "
Nastrešni stolpič	1 kos
Stopnice na podstrešje	5 kurent. "
Strop od hlodov	60 kvadr. metrov
Oboji za steno	7 " "

Pokritje gnojnice	2 kvadr. metrov		
Ta dela zahtevajo 45 tesarskih in 8 navadnih delavskih dnin, razen tega še materiala:			
Otesanega lesa 18/24 centimetrov			
debelega	138 kurent. metrov		
Otesanega lesa 16/20 centimetrov			
debelega	250 " "		
Tramov, 24/20 centimetrov debelega	72 " "		
Držočih tramov od mecesnovega lesa	24 " "		
Obojev, 5/32 centimetrov debelih	56 " "		
Stropni trami, 3/32 centimetrov debelih	210 " "		
Lat opeke	980 " "		
Late	200 " "		
Oklepov	28 kosov		
Velikih žrebljev	70 "		
Žrebljev za tla	40 "		
" za oboje	350 "		
" strešnikov	1800 "		

Delo za pokritje strehe.

Streha z opeko	opeke 4200 kosov
Apna	1/2 kub. metra
Peska	1 " "

Razna dela kamenosekarska, mizarska, ključavničarska, steklarska itd.

- 2 kurent. metra kamenitih stopnic,
- 2 hlevne duri na dva stežaja s svitlobo,
- 2 hlevne duri na dva stežaja brez svitlobe,
- 2 hlevni okni na dva stežaja,
- 4 okna za podstrešje,
- 1 okroglo pročelno okno,
- 1 loputnica (vrata) od železne ploščevine,
- 1 vrata za stranišče,
- 1 okno za stranišče,
- 1 sedež za stranišče,
- 6 prevetrovalnih nastavkov od peščenjaka,
- 6 prevetrovalnih vratc od ploščevine,
- 1 omrežje za iztek kanala,
- 200 kilogramov vezij.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 10. Koliko krme je pravilno dati posamezni govedi? (M. U. v N.)

Odgovor. Splošno ravna se množica krme po teži živali. V posameznih slučajih ozirati se je pa še na marsikaj, kakor na toploto hleva, na to, koliko je živina uže od mladega navajena pojesti, na naravo živali, na namen t. j. ali je žival za vprego, molžo, pitanje, potem na zdravje i. t. d. Majhne živali razmerno več krme potrebujejo kot velike, one rabijo več ogrevajoče hrane so pa tudi živahnejše. Pri zračnanji potrebne

množice krme ozirati se je le na težo, katero bi kaka krma dala, če je popolnem posušena t. j. brez vode. Voda v krmi je sicer zelo važna, a zamoremo je vsaj večinoma nadomesti z napajanjem. Na 100 kilogramov žive vage računajo pri govedi 1.5 do 3.5, povprečno 2.5 kilograma suhe tvarine v krmo. Če damo živini sena na izbiro, pokazale so izkušnje, da ga goveja živina toliko pojé, da pride na vsacih 100 kilogramov žive vage povprečno 3.3 kilogramov ali 1/30 od vse žive vage sploh. Sicer hočemo pa o krmljenju pozneje enkrat kaj več pisati.

Vprašanje 11. Na razpolaganje mi je mnogo premogovega pepela iz bližne tovarne, ima li ta pepel kaj vrednosti kot gnojilo? (P. S. pri L.)

Odgovor. Premogov pepel iz velikih kurišč nima nikake gnojilne vrednosti, ker so finejši in drobnejši delci v grudo sprejeti ali pa so uže skoz dimnik všli. Iz majhnih kurišč ima pa ta pepel nekoliko vrednosti, a mora biti presejan, ker so nezgoreni premogovi drobci in pa gruda škodljivi. Fizikalno se ve da tak premogov pepel težko zemljo zboljšuje, ker nje veznost zmanjšava, a preden toliko tako pripravljenega pepela na njivo zvozimo, da je kaj vspeha pričakovati, moramo poprej natančno stroške prevdariti, ker ti so izdatni. Mi menimo, da imate pri Vas še dovolj drugih boljših gnojil na razpolaganje, zato Vam svetujemo, da pustite ta pepel.

Vprašanje 12. Kje dobim najceneje do 1000 kostanjev, 1000 orehov, 5000 lešnikov, 10.000 akacij, 20.000 glogolov? (Prof. I. K. v K.)

Odgovor. Akacije in glogole dobiste Vi najceneje (se vé da le dvoletne, k večjemu triletne) v osredni gozdarski drevesnici za Primorsko, če jih pa tam nimajo, pa v osredni gozdarski drevesnici v Ljubljani. Kostanje smo v svojem času prav ceno dobivali od vinarskega društva v Dornberku na Goriškem. Orehov (mladih) ima nekaj kmet. družba v Ljubljani. Lešnike dobrih sort dobili bodeste pa najložje iz Nemškega. Priporočamo Vam tvrdko W. Neuman, katero dobiste med inserati „Kmetovalca“. OI te tvrdke dobila je kmetijska družba v Ljubljani dosedaj najceneje in najboljše divjake. Pustite si določiti ceno loco Vaše postaje in prevdariti Vam bode mogoče, če Vam ugaja.

Morda ima kedo naših č. bralcev kaj tacega drevja naprodaj?

Politične stvari.

Iz državnega zbora.

Razprave zarad bolnišničnih blagajnic vlečejo se uže tako dolgo, da se jih je naveličalo enako občinstvo, kakor zbornica sama, zato je podala neka druga obravnava minuli petek v enem oziru povoljno premembo, v drugem oziru pa je ravno ta obravnava pokazala, koliko liberalni so naši levičarji, ki se sicer radi ponašajo z geslom liberalizma.